
Být hráčem Břečťanové ligy

Být hráčem Břečťanové ligy

Nejlepší zem je Amerika, dolary všem dá Amerika, příležitost je tu veliká! Tak se to zpívá v muzikálu West Side Story a není to jen ironická nadsázka. Jakmile se jednou ocitnete na univerzitě v USA, zvláště pokud jde o některou z osmi škol prestižní Ivy League, už jen berete: zkušenosti, vědomosti, kontakty, peníze... A nakonec vám návrat domů mohou ztížit skvělé pracovní nabídky. Problém je se do Států dostat, ale jakmile se to podaří, jste (v přeneseném významu i doslova) za vodou.

Vzhůru ke hvězdám (a pruhům)

Řada Čechů se vydala studovat za oceán dlouho před dosažením plnoletosti; díky skvělým výsledkům ve sportu získali stipendia na tzv. high school (střední školu), odkud je cesta na univerzitu velmi snadná až automatická. Ovšem ne každý, kdo chce do Ameriky, musí být přeborník v judu. Mnozí dělali na domácí akademické půdě tak dlouho, až se jim po schůdcích letních škol, žádostí o prestižní stipendium Fulbrightovy komise a semestrálních výměnných pobytů podařilo vystoupat až na ty nejlepší univerzity v USA.

Kdybychom ale v minulém akademickém roce prošli všechny vysoké školy ve Spojených státech, našli bychom tu jen necelou tisícovku českých posluchačů. Ve zdejších moři přibližně půl milionu zahraničních studentů je to jen kapka. Přitom mají Američané o cizince velký zájem, zvláště v přírodovědných a technických oborech. Důvodem není pouze to, že loni přinesli vědci a studenti ze všech koutů světa americké ekonomice jen na školním a základních životních nákladech 13,5 miliardy dolarů; nesrovnatelně víc na nich stát vydělá, až jednou budou platit daně ze svých mezd. Nástupní plat schopného fyzika s čerstvým doktorátem může v komerční společnosti činit i 120 000 dolarů ročně.

Češi se na amerických školách těší dobré pověsti a byli by tu vítáni. Je tedy škoda, že se budoucí česká vědecká elita nesnaží intenzivněji popadnout příležitost za pačesy. Nepochybně jí v tom brání mnoho zbytečných obav. Jak to tedy v USA doopravdy chodí?

Mnozí ze zahraničních uchazečů mají skvělé znalosti ve svém oboru a o poznání méně skvělou angličtinu, kterou se bojí použít. Obrovskou úlevou pro ně může být fakt, že přijímací pohovory se na zdejších univerzitách v drtivé většině nekonají. Za nepřilíš ohromující anglickou výslovnost vás tedy nikdo peskovat nebude. Dokonce ani vstupní testy se obvykle nepišou. Zato budete minimálně půl roku vyplňovat přihlášku, sumírovat životopis, skládat testy TOEFL (angličtina) a GRE (analytické a kritické myšlení) a škemrat přinejmenším o tři doporučující dopisy. Ty jsou ze všeho nejdůležitější. Můžete totiž být sebelepší student, ale pokud nemáte kvalitní doporučení, nejlépe od váženého profesora, kterého daná univerzita dobře zná, vaše šance přijet do USA studovat nebo bádát se výrazně sníží.

Jedním z Čechů, kteří celé martyrium absolvovali, je Martin Suchara. Jako student jednoho z nejlepších pražských gymnázií se dokázal probojovat na California Institute of Technology (zkráceně Caltech). Už jako undergraduate, tedy student čtyřletého bakalářského cyklu, se na Caltechu stal součástí výzkumného týmu v oblasti počítačových sítí. Takové vybavení jako v Kalifornii by v Praze nejspíš ani nezahlédl, natož aby s ním pracoval. Navíc se mu, podobně jako ostatním studentům soukromých škol, dostalo neobyčejné pozornosti školitelů a přednášejících. Na Caltechu je přibližný poměr vyučujících a studentů 1:3, takže vedení je opravdu individuální, žádné přečpané konzultační půlhodiny, jaké známe z Česka.

Martin dostal příležitost na Caltechu učit dokonce ještě před dosažením titulu bakalář. Kromě vynikající životní zkušenosti pro něj výuka znamenala vlastní příjem a pomohla mu k přijetí do doktorského studia na Princeton University v New Jersey. Americké školy umějí být štědré: tzv. undergrads sice třeba na Harvardu, Brown University nebo Yale platí školné až 40 000 dolarů ročně (což pro ilustraci není o moc méně než průměrný roční nástupní plat čerstvého absolventa sociologie z dobré univerzity), ale většinou, leckde až v 70 % případů, dostávají stipendia, která pokryjí školné i živobytí. Takzvaní grads - studenti navazujícího, standardně čtyř- až šestiletého doktorského cyklu - jsou na tom ekonomicky ještě lépe; mohou si dovolit vlastní byt a auto.

Jedním z grads je Filip Matějka, absolvent Matematicko-fyzikální fakulty UK. Během studia jezdil tak dlouho na letní školy do Států a sepisoval projekty, až se přes krátkodobé pobyty v Kansasu a Kalifornii dostal na Princeton, jednu z deseti nejlepších univerzit světa. Teď přednáší, vede semináře a pracuje na výzkumu pro disertační práci, za což od své alma mater dostává, stejně jako typičtí postgraduální studenti lepších univerzit, stipendium 20-25 000 dolarů ročně. Nehledě na to, že za něj jeho katedra platí ze svých grantů tučné školné, jako ostatně za všechny grads.

Samozřejmě tu vůbec nejde jen o peníze. Hlavní je, že na rozdíl od mnoha potenciálních vědců, kteří se v Česku otáčejí zády ke (zvyšujícím se) doktorandským stipendiím a prchají do soukromé sféry, mají oba zmínění Češi oprávněný pocit,

že odvádějí kvalitní vědeckou práci. Příčinou jejich spokojenosti může být už samotná škola, kterou v současné době navštěvují: Princeton, jedna z hvězd Ivy League.

Z večírku do laboratoře

Ačkoli na žebříčku kvality světových univerzit zauímají přední místa techniky Caltech a MIT a na stupně vítězů se sápu kalifornští dravci typu Stanford, Američané znají své skutečné rodinné stříbro. Na východním pobřeží se pyšně tyčí osm tradičních, kamenných, starých (na americké poměry), soukromých, snobských, nestydatě drahých, rigidních a do nebe vynášených univerzit, na něž se Američané i cizinci hrnou nejvíc: Harvard, Yale, Columbia, Dartmouth, Brown, Princeton, Cornell a Pennsylvania. Jméno Ivy League (doslova Břečťanová liga) získala původně jen vzájemná sportovní klání jednotlivých univerzit a později - přeneseně - celá slavná osmička díky břečťanu (anglicky ivy), který se už před více než sto lety pnul po kamenných zdech školních budov.

Zájemci o studium na Ivy League dobře vědí, s čím se tu setkají (často z vyprávění rodičů, neboť příslušnost k „břečťanové“ univerzitě se dědí podobně jako sociální třída nebo členská karta golfového klubu). Kromě vynikajícího servisu v podobě kolejí doslova hotelového typu, špičkových tělocvičen a přepychového výběru „volnočasových aktivit“, na které stejně onen volný čas většinou nebudou mít kvůli zdejší zvrhlé pracovní morálce, tu najdou záplavu mozků. K jejich učitelům bude patřit mnoho držitelů Nobelových cen. Univerzity mohou zaplatit špičkové vědce mimo jiné díky tomu, že se jim absolventi i po letech odvděčují štědrými finančními dary. Na ty dochází zejména v rámci každoročního prodlouženého víkendu Reunion na přelomu května a června, kdy přijedou někdejší, jen o pár desítek let starší studenti na svou alma mater, ubytují se ve „svých“ dřívějších kolejích, baví se vzpomínáním na staré zlaté časy a zpovídáním současných studentů, načež kolem sebe v opojení rozhazují peníze a šeky, sochy Gastona Lachaise a Cézannova plátna, jež pak hýčkají univerzitní muzea.

Mezi undergrads Břečťanové ligy najdeme zázračné děti s obrovskými svaly, klavírní virtuosy, dokonalé herce či mimy - mnozí prostě disponují talentem nebo dovedností, které přispěly k tomu, že je daná škola povolala do svých řad. Grads, budoucí magistři a doktoři, nemají nic: jen svůj mikroskop, pracovnu, svoje studenty a své publikace v Science a Nature. Spousta z nich je totiž součástí týmů, které ve zmíněných periodících, nejvlivnějších a nejpopulárnějších vědeckých žurnálech, pravidelně publikují. Standardní absolvent přírodních věd na Princetonu za dobu studia uveřejní kolem pěti odborných článků v časopisech s průměrným impakt faktorem 4,5 (impakt faktor je měřítkem citovanosti, tedy vlivnosti daného časopisu v konkrétním vědeckém oboru; české přírodovědné časopisy v drtivé většině nepřesahují 1,0 - je-li jejich impakt faktor vůbec měřitelný). Pro některé české vědce s hodností profesora (!) je publikace v dobrém impaktovaném časopise nedostižnou metou.

Na školách Ivy League není ovšem výjimkou, že indický student biologie prchne ve dvě hodiny v noci z oslavy vlastních narozenin zpět do laboratoře nebo že si s vámi vyučující sjedná schůzku na sedmou hodinu večerní. Stáváte se tu zkrátka součástí skvěle pracujícího mechanismu, k jehož dobrému jménu několik let přispíváte a jenž pak obratem své dobré jméno otiskne na váš strukturovaný životopis.

Česká věda by jako sůl potřebovala závan svěžího větru, nejlépe od Atlantiku. Badatelé, kteří vystudovali v USA, mohou přinést nové nápady, kontakty a někdy i peníze na výzkum ze zahraničních grantů. Jistě, kvůli atraktivním pracovním příležitostem se mnozí absolventi zapomínají vrátit, nicméně ve srovnání třeba s východoevropskými zeměmi jsme na tom podstatně lépe. „Znám tu tak dvě desítky ruských studentů a není mezi námi nikdo, kdo by po promoci hned odjel domů. Většinou už během posledního ročníku studia podepíšeme smlouvy s IBM, Microsoftem nebo podobnými společnostmi,“ přiznává princetonský chemik Konstantin Kudin.

Naopak Češi se stále ještě vracejí - například pro držitele Fulbrightova stipendia existuje pravidlo, že po absolvování studijního nebo vědeckého pobytu v USA musejí minimálně na dva roky zpět do ČR (mnozí by samozřejmě zamířili domů i bez tohoto pravidla). V každém případě zkušenosti z Nového světa obohatí nejen studenty samé, ale také naši akademickou půdu i soukromý sektor.